

Ny dansk Literatur.

A. Leigh-Smith: Om Ordningen af Landbrugets Kreditforhold. København, 1886. Forl. af G. E. C. Gad. (70 S.)

Denne Bog er en frejdig Idealists Værk. Alt, hvad vi herhjemme have set i Retning af »agrarisk« Bevægelse, er her fuldstændig overtrumpet. Forf. fordrer først og fremmest, at Staten skal forøge Statsgælden med Hundreder af Millioner ved at garantere Panteobligationerne (Kreditforeningsobligationerne) og endvidere fremtidig garantere Landmændene Driftslaan i et tre Gange saa stort Omfang, som Amtskommunerne og Private ville gøre det. Landmændene skulle endvidere fritages for at betale en Del af deres Gæld tilbage, og det tør saaledes vistnok antages, at selv de ærgærrigste Forhaabninger fra Agrarpartiets Side i alt Fald foreløbig kunde blive tilfredsstillende.

Er Skriftet end saaledes, praktisk set, noget utopisk, har det derfor lige fuldt en ikke ringe theoretisk Interesse og er i det Hele et smukt og fornøjeligt Vidnesbyrd om, hvorledes man fra forskellige Sider begynder at faa Interesse for Kreditsagen og Syn paa dens Betydning for hele vor Landbostands fremtidige økonomiske og sociale Udvikling. Forf. nærer øjensynlig en Kærlighed til Æmnet, der har bragt ham til at sysle med Opgaven med megen Samvittighedsfuldhed, Alvor og Grundighed; men uheldigvis synes hans Studier at have ført ham ind paa en dialektisk Tumlen med Abstraktioner, hvorved hans Behandling tilsyne-

Ny dansk Literatur.

A. Leigh-Smith: Om Ordningen af Landbrugets Kreditforhold. København, 1886. Forl. af G. E. C. Gad. (70 S.)

Denne Bog er en frejdig Idealists Værk. Alt, hvad vi herhjemme have set i Retning af »agrarisk« Bevægelse, er her fuldstændig overtrumpet. Forf. fordrer først og fremmest, at Staten skal forøge Statsgælden med Hundreder af Millioner ved at garantere Panteobligationerne (Kreditforeningsobligationerne) og endvidere fremtidig garantere Landmændene Driftslaan i et tre Gange saa stort Omfang, som Amtskommunerne og Private ville gøre det. Landmændene skulle endvidere fritages for at betale en Del af deres Gæld tilbage, og det tør saaledes vistnok antages, at selv de ærgærrigste Forhaabninger fra Agrarpartiets Side i alt Fald foreløbig kunde blive tilfredsstillende.

Er Skriftet end saaledes, praktisk set, noget utopisk, har det derfor lige fuldt en ikke ringe theoretisk Interesse og er i det Hele et smukt og fornøjeligt Vidnesbyrd om, hvorledes man fra forskellige Sider begynder at faa Interesse for Kreditsagen og Syn paa dens Betydning for hele vor Landbostands fremtidige økonomiske og sociale Udvikling. Forf. nærer øjensynlig en Kærlighed til Æmnet, der har bragt ham til at sysle med Opgaven med megen Samvittighedsfuldhed, Alvor og Grundighed; men uheldigvis synes hans Studier at have ført ham ind paa en dialektisk Tumlen med Abstraktioner, hvorved hans Behandling tilsyne-

ladende vinder i Klarhed, men i Virkeligheden fører ud i den underligste Forvirring.

Hvad Forf. saaledes skriver om Anlægskredit i Betydningen »Besitzkredit« (Knies), er yderst mærkeligt. Gennem en gammel, troskyldig Jord-Theori, der er frisket lidt op med fransk Pynt, og hvorefter en vis Del af Jorden ikke er noget »Produkt af tidligere Kapitaldannelser«, kommer han til den Slutning, at den Del af Udbyttet, der skyldes den nævnte Del af Jorden, »er en bestemt uforanderlig (hvorfor uforanderlig?) Størrelse, en stadig tilbagevendende Nytteafkastning«, og heraf drages da atter den Slutning, at den Gæld, der stammer fra Ejerskifte, og som altsaa kun »er en Overførelse af Kapital fra den ene Haand til den anden«, umulig nogensinde kan fordres helt tilbagebetalt, hvoraf da sluttelig skal følge, at Kreditforeningerne kun maa fordre en delvis Amortisation af deres Laantagere.

Det behøver næppe nogen nærmere Udvikling, at denne Udvikling skyder over Maalet. Meget Omsvøb er unødvendigt for at paavise, at Landbruget ifølge sin Natur delvis maa siges kun at give »en stedse tilbagevendende Nytteafkastning« og kun sjældent reproducerer de anvendte Kapitaler hurtigt, saa at Landbruget altsaa næsten aldrig kan betale sin »Anlægskapital« tilbage paa en Gang. Men netop derfor er jo ogsaa Amortisationen indført, hvorved Tilbagebetalingen fordeles over en lang Række af Aar. Hvis det saa desuagtet i visse givne Tilfælde er umuligt at svare et saadant lille aarligt Afdrag paa Købesummen, saa lader det sig i Almindelighed simpelt hen — uden snilde theoretiske Sondringer — forklare ved, at Ejendommen er erhvervet for dyrt, saa at den i Landbruget anbragte Laanekapitals Rentabilitet derved er for lille. Selv om det derfor maa indrømmes, at Amortisationen af Prioritetsgælden under den voxende Befolkningsforøgelse og Ejendommens stigende Bebyrdelse med Rester af Købesummen og Arvegæld i mangfoldige Tilfælde kan være yderst vanskelig for Ejere, der have købt eller overtaget deres Gaarde under en

Svindelperiodes anspændte Ejendomspriser, saa synes det dog at ligge nærmere at komme bort herfra ved at gaa den Vej, som den betydeligste Del af den moderne Kreditlitteratur peger i Retning af: at søge forhindret, at Landmændene optage og nødes til at optage Gæld, som de ikke kunne betale tilbage til Trods for, at Tilbagebetaling er læmpet efter Produktionens Natur, i Stedet for med nærvær. Forf. at lade Landmanden slippe for Opfyldelsen af de af ham selv frivilligt paatagne, privatøkonomiske Forpligtelser.

Medens Tidens Bestræbelser derfor ellers gaar ud paa at modvirke Landbrugets stigende »Verschuldung«*) for at vinde Selvejet tilbage, gaar Forf. den stik modsatte Vej og afskærer endogsaa den formelle Mulighed for Landmanden til nogensinde at blive fuldt ud Selvejer. Det er da forstaaeligt, at der ikke i dette Skrift findes en eneste Straale af det blændende Lys, som den moderne tyske Forskning har kastet over hele Arvespørgsmaalet — Ejendommens Befrielse fra »Arvesynd«, som Kaufmann kalder det — og over Taxationsspørgsmaalet, Spørgsmaalet om, hvorledes man undgaar de opskruede Ejendomspriser. Forf.s Standpunkt er derved blevet mere frejdigt, mere selvstændigt og originalt, men maaske vil han netop derfor komme til at vandre »sin dunkle Vej alene«.

J. Sch.

*) Jfr. saaledes særlig Goltz i Schönberg: Handb. d. polit. Oekonomie. Sidste Udgave.